

Nr 2

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om avskaffande av statsrådseden.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 8 i första kammaren av herr *Ollén* och nr 8 i andra kammaren av herr *Larsson* i Stockholm hemställes, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om att Kungl. Maj:t måtte gå i författning om statsrådsedens slopande».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

Statsrådseden har i sin nuvarande utformning följande lydelse:

Jag N. N. lovar och svär, vid Gud och hans heliga evangelium, att jag städse skall vara min rätte Konung, den stormäktigste furste och herre, GUSTAF VI ADOLF, Sveriges, Götes och Vendes Konung, samt det kungl. huset huld och trogen. Jag skall ock med liv och blod försvara det konungsliga väldet samt Riksdagens rättigheter, allt i överensstämmelse med rikets grundlagar, dem jag till alla delar skall lyda och efterkomma;

och som jag blivit utnämnd att var ledamot av Konungens statsråd, så vill och skall jag, efter bästa förstånd och övertygelse, råda Konungen till det, som med rikets grundlagar överensstämmer, samt, i enlighet med dem, Konungens och rikets förmån befrämja: alltid vårda mig om Konungens makt samt Riksdagens och rikets inbyggares fri- och rättigheter, efter vad därom i rikets lagar och författningar stadgat och förordnat är; ävensom jag om rikets gagn och bästa självkravd skall påminna, samt i övrigt aldrig yppa vad hemligt hållas bör. Detta lovar jag på heder och samvete hålla; så sant mig Gud hjälpe till liv och själ.

Föreskrifter om statsrådseden saknas såväl i grundlagarna som i annan lagstiftning. Formuläret till den nuvarande statsrådseden härrör i stället från en av Kungl. Maj:t i administrativ väg utfärdad skrivelse till hovkanslersämbetet av den 27 juli 1826. Detta formulär inleddes — i likhet med övriga formulär till ämbetsmannæder från denna tid — med en för rikets samtliga innebyggare fastställd tro- och huldhetsed till Konungen och rikets ständer. Därefter följde den speciella ämbetseden vilken var utformad helt efter ingressen till den ännu gällande ansvarighetslagen för statsrådets ledamöter av år 1810. Vad åter angår den tro- och huldhetsed, som sålunda jämväl ingick i det för statsråden fastställda edsformuläret, gick denna i sin tur tillbaka till ett formulär, som Gustav III utfärdat efter statskuppen och till-

komsten av 1772 års regeringsform. Från sistnämnda formulär härstamma de alltså i statsrådseden förekommande orden om att statsråden »med liv och blod skall försvara det konungliga väldet».

Under senare delen av 1800-talet begärde såväl riksdagen som kyrkomötet, att Kungl. Maj:t måtte upphäva eller ändra kungörelser om edsavläggelse. En första början gjordes år 1866 med en modernisering av tro- och huldhetseden samtidigt som vissa inskränkningar föreskrevs beträffande ämbetsmännens skyldighet att avlägga ed. Dessa inskränkningar avsågo dock icke statsråden. Härigenom kom statsrådseden att efter år 1866 bestå dels av den nu något förkortade tro- och huldhetseden och dels av den alltså oförändrade ämbetseden enligt 1826 års formulär. Senare har genom kungörelse 1878 den civila ämbetsmannæden till Konungen upphävts. Statsrådseden har emellertid kommit att kvarstå oförändrad.

Även efter 1878 har i riksdagen vid flera tillfällen behandlats frågor om avskaffande av olika eder eller utbytande av desamma mot någon form av löfte eller försäkran. Vid tre tillfällen har frågan direkt gällt statsrådseden. Första gången var år 1917, då andra kammaren avlog en av herr Lindhagen väckt motion (nr 297), i vilken denne hemställt, bland annat, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla att denna ed ej vidare skulle komma i tillämpning.

Vid 1921 års riksdag väcktes i första kammaren av herr Hellberg en motion (nr 36) om statsrådsedens avskaffande. I denna framhölls, att själva edsfästelsen var motbjudande, att edens innehåll var oförenlig med en modern åskådning samt att edsavläggandet saknade betydelse. I anledning av motionen beslöt riksdagen efter behandling i första kammarens första tillfälliga utskott (utl. nr 1) och andra kammarens första tillfälliga utskott (utl. nr 2) att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att Kungl. Maj:t måtte taga i övervägande, huruvida en revision av statsrådseden borde äga rum eller eden borde utbytas mot en högtidlig ämbetsförsäkran utan edsfästelse. I riksdagsskrivelsen (1921: 100) uttalades, bland annat, att statsrådseden med sina från en nu länge sedan svunnen tid hämtade uttryckssätt för vår tid framstode såsom i formellt avseende omodern och ej heller till sitt innehåll överensstämde med nutida åskådning. En revision av densamma till såväl form som innehåll syntes därför riksdagen i varje fall väl behövlig, men då numera så gott som alla med statsrådseden jämförliga eder icke vidare förekomme, torde eventuellt kunna ifrågasättas, att densamma borde avskaffas. I sistnämnda fall borde i anslutning till nutida rättsuppfattning en högtidlig försäkran kunna fylla edens plats samt skänka den prägel av högtidlighet åt statsrådets ämbetsutövande, som kunde vara önskvärd.

Från utskottsbehandlingen av nu ifrågavarande ärende må framhållas, att andra kammarens första tillfälliga utskott i sitt utlåtande uttalade, att det icke kunde betraktas såsom konstitutionellt tillfredsställande att på

administrativ väg förordna om statsrådsedens lydelse, utan att förslag om edens revision eller avskaffande borde föreläggas riksdagen för att behandlas som en statsmakternas gemensamma angelägenhet.

Riksdagens förutnämnda skrivelse av år 1921 överlämnades år 1925 av Kungl. Maj:t till religionsfrihetsakkunniga, vilka emellertid i sitt år 1927 avgivna betänkande (SOU 1927: 13) icke ägnat någon speciell uppmärksamhet åt statsrådseden.

Det tredje av de nyss åsyftade tillfällena, då riksdagen haft att taga ställning till frågan om statsrådsedens avskaffande, daterar sig från år 1928, då A. J. Bårg med flera i en inom första kammaren väckt motion (nr 229) hemställde, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om statsrådsedens utbytande mot en högtidlig ämbetsförsäkran utan edsfästelse att förvalta ämbetet i överensstämmelse med rikets grundlagar och laga stadgar. Vederbörande utskott (FK:s första tillfälliga utskotts utl. nr 3) hemställde att motionen icke måtte föranleda till någon första kammarens åtgärd, enär det vore att förvänta att Kungl. Maj:t med hänsyn till innehållet i 1921 års riksdagsskrivelse utan förnyad framställning från riksdagens sida skulle taga upp den i motionen berörda frågan till omprövning. Första kammaren biföll utskottets hemställan.

Kungl. Maj:t har sedermera genom beslut den 23 december 1937 förordnat, att riksdagens nyssnämnda skrivelse av år 1921 skulle, såsom ej föranledande någon ytterligare åtgärd, från vidare behandling avskrivas.

Under senare år har frågan om statsrådsedens avskaffande icke varit uppe till behandling i riksdagen. Frågan har ej heller varit föremål för någon åtgärd i samband med tillkomsten av 1951 års religionsfrihetslagstiftning. Det må dock framhållas att i anslutning till den nya religionsfrihetslagstiftningen sådan ändring år 1953 vidtagits i §§ 4 och 28 i regeringsformen att det tidigare kravet på att statsrådsledamöterna skulle vara av den rena evangeliska läran borttagits utom beträffande föredraganden av kyrkoärenden.

Vid årets riksdag framställde herr Alemyr den 16 januari 1958 i andra kammaren en interpellation, i vilken han tillfrågade statsrådet och chefen för justitiedepartementet huruvida denne ansåg att statsrådseden i sin nuvarande utformning borde bibehållas samt, därest svaret blev nekande, vilka åtgärder statsrådet i så fall övervägde att vidtaga i saken.

Statsrådet besvarade interpellationen den 29 januari 1958 och yttrade därvid följande:

Frågan i vad mån statsrådseden i någon form överhuvud bör bibehållas torde komma att prövas av författningsutredningen eller i vart fall få upptagas i anslutning till de förslag angående vår författning som utredningen kommer att framlägga. Jag är alltså inte nu beredd att taga närmare ståndpunkt till denna fråga. Emellertid är det tydligt att avfattningen av den nuvarande statsrådseden är i hög grad föråldrad både i avseende på innehållet

och beträffande den stilistiska utformningen. Jag vill också nämna att redan min företrädare på justitieministerposten anmodat riksarkivarien att hjälpa till med en översyn av edens lydelse. Personligen hyser jag närmast den uppfattningen att, i avbidan på att författningsutredningen blir färdig med sitt arbete, eden bör utbytas mot en högtidlig försäkran och formuläret i övrigt moderniseras och förenklas. Då emellertid frågan om statsrådseden motionsvis bragts under prövning av den församlade riksdagen, vill jag, innan jag vidtager någon ytterligare åtgärd, avvakta huruvida riksdagen har några synpunkter att anlägga som avviker från min sålunda deklarerade mening.

Utskottet finner i likhet med statsrådet och chefen för justitiedepartementet den nuvarande statsrådseden föråldrad till såväl form som innehåll. Likaså delar utskottet statsrådets uppfattning att eden, i avbidan på resultatet av författningsutredningens arbete, bör ersättas med en högtidlig ämbetsförsäkran med en mera tidsenlig och enklare form än det gällande edsformuläret. Utskottet hälsar sålunda statsrådets i interpellationssvaret angivna inställning med tillfredsställelse och förutsätter att statsrådseden nu utbytes mot en på heder och samvete avgiven statsrådsförsäkran med ett i jämförelse med den nuvarande eden moderniserat och förenklat innehåll. Utskottet hemställer därför,

att riksdagen i anledning av motionerna I: 8 och II: 8 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva till känna vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 27 februari 1958

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN

Närvarande:

från första kammaren: herrar Damström, Sveningsson, Erik Olsson, Ollén, Sörlin*, Torsten Andersson*, Dahl, Axel Emanuel Andersson* och Källqvist; samt

från andra kammaren: herrar Hallén, von Friesen*, Norén, Spångberg, Svensson i Ljungskile*, Sehlstedt, Hammar, Magnusson i Tumhult, Alemyr och Larsson i Hedenäset*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Sveningsson* och *Magnusson* i Tumhult, vilka ansett att någon ändring av den nuvarande statsrådseden i vart fall icke borde vidtagas innan författningsutredningen blivit färdig med sitt arbete och förty ansett att utskottet bort hemställa,

att motionerna I: 8 och II: 8 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.